

DOCUMENT PROTEGIT PER LA LLICÈNCIA CREATIVE COMMONS

Marc Pont Fitó

2025

www.cienciessocialspirineu-marcpontfito@gmail.com

Reconeixement - NoComercial - CompartirIgual (by-nc-sa) o CC by-nc-sa: No es permet un ús comercial de l'obra original ni de les possibles obres derivades, la distribució de les quals s'ha de fer amb una llicència igual a la que regula l'obra original. Això no treu que la persona que té els drets la pugui utilitzar amb finalitats comercials, només s'aplica la restricció a la resta de persones.

DOSSIER: LA GENTRIFICACIÓ A LA CERDANYA

"QUATRE RECS" (2019) PRULLANS. Autor del monument: Ernest Altés. Materials: Granit, pedra calcària de Prullans, aigua i acer inoxidable.

Grup de Recerca
de Cerdanya

Diputació de Girona

Explicant la gentrificació: una problemàtica estructural i sistèmica entre dominants i dominats

MARC PONT

Centre de Puigcerdà, en procés de degradació (F: Francesc Esteban).

Quan els científics socials parlem de gentrificació, el més comú és rebre com a primera interacció la pregunta: “Gentrificació?” o un “Què?”. Abans, però, ja ens hauran preguntat si les ciències socials són realment ciències i per què serveixen. Després d’explicar que sí, que són ciències, perquè segueixen un mètode d’assoliment de coneixement científic objectiu, passo a respondre la pregunta què és la gentrificació. Sempre responc el mateix: la gentrificació és allò que ens envolta al nostre dia a dia en les relacions socials. És la manifestació d’un model que ens determina com a societat constantment. Dit de la manera més planera possible, és aquella lluita entre els rics i els pobres. I sí, cal que les noves generacions de científics socials,

des de sociòlegs fins a economistes, passant per antropòlegs, geògrafs o politòlegs, aconseguim comunicar i transmetre a la societat el resultat de les nostres investigacions sobre aquesta. Per desfer així falses creences i prejudicis. Cada cop més estudis avalen la simplificació del llenguatge i format científic en favor d’una comunicació més directa, planera i simple, sempre sense perdre rigor ni detall. Així doncs, posem-nos-hi!

Per entendre la gentrificació, primerament cal entendre quin paper juga cadascú en la societat tal com la coneixem avui dia. Com s’organitzen socioeconòmicament i quines són les relacions socials de poder i dominació entre els individus que les conformem.

Classes altes: característiques i quantificació. Herències, meritocràcia i altres falsos mites de la classe alta

El creixement de la població catalana cada cop és major i ja superem els 8 milions d'habitants segons les dades oficials del cens. Però d'aquests 8 milions, quants englobaríem dins de la categoria "rics" o "pobres"? Segurament hi ha molts matisos i subcategories entremig, però ara no entrarem a valorar de quantes classes socials es conforma la nostra societat. El que és evident és que una part molt important de la població està més a prop de ser classe baixa que alta. Una altra cosa serà que els més poderosos, a través dels grans aparells mediàtics que controlen, influeixin en l'autopercepció de la classe social de cadascú. En tot cas, sempre val la pena pensar, entre d'altres, en aquelles zones de l'Àrea Metropolitana de Barcelona on es concentra la gran majoria de població catalana.

Apropar-se, per exemple, als barris històricament obrers, on la realitat social dista molt del que es ven com a imatge d'un "país modern, avançat i europeu". Aquell que surt a la televisió i que acaba sent un simple decorat que no s'assembla massa a la situació d'una majoria important d'aquest país.

De fet, només cal fixar la mirada en les dades de pobresa més extrema per fer saltar les alarmes. Un 25% de la població catalana i, per tant, una quarta part d'aquesta, es troba en risc de pobresa o exclusió social¹.

Això només pel que fa a les dades més extremes. La realitat de la classe social que trobem per damunt d'aquest 25% de població, però, no és massa més esperançadora si tenim en compte l'increment del cost de la vida i les dificultats de cada vegada més persones per arribar a final de mes. Tots aquells col·lectius històricament tan menyspreats, però imprescindibles com són el personal de neteja o cures, obrers i constructors, entre d'altres, no gaudeixen d'unes condicions de vida benestants amb excessius luxes.

Per altra banda, dades com les que presentava recentment el Departament d'Economia de la Generalitat en relació amb l'Impost de Successions, que grava totes aquelles transferències de béns entre individus, ens porten a pensar que realment la classe benestant

1. Segons l'Institut d'Estadística de Catalunya, es considera que les persones estan en risc de pobresa després de transferències socials, si tenen una renda disponible equivalent per sota del llindar de risc de pobresa, que es fixa en el 60% de la mediana de la renda disponible equivalent del conjunt de la població.

Immobil·liària a Puigcerdà, Engels & Völkers (F: Francesc Esteban).

d'aquest país no és tanta. Cal una radiografia acurada de tot el territori amb les seves diferents casuístiques per fer-se una idea de quina és la classe social predominant en la majoria de les societats occidentals. És una evidència àmpliament demostrada per les ciències socials que l'herència és una de les principals fonts de desigualtat. El percentatge de persones que viuen a Catalunya, que hereten i que, per tant, paguen impost de successions, és molt reduït. El Departament d'Economia de la Generalitat xifra en 136.000 persones (recordem que Catalunya té 8 milions d'habitants) els declarants de l'Impost de Successions l'any 2022. D'aquests, gairebé un 75% han pagat menys d'1 euro en concepte d'aquest impost. Aquestes dades ens donen dues informacions. Primerament, que el percentatge de ciutadans amb propietats per transferir és molt reduït. En segon lloc, que dins d'aquest petit percentatge encara n'hi ha un de més baix que realment està transferint béns amb prou valor patrimonial per a ser gravat de forma rellevant amb aquest impost.

No només l'herència econòmica condicionarà la vida dels individus, sinó, entre d'altres, també el capital social de cadascú. Aquest és el referit a la xarxa de relacions personals que envolten a un determinat individu. La vida dels progenitors condicionarà i determinarà de manera transcendental les possibilitats d'assolir objectius personals i professionals de les persones i desencadenarà en una carrera desigual cap al cim on tothom comença des d'una posició de partida diferent. A vegades molt alta i a vegades molt baixa. A aquest fet cal sumar-li que, com també han desmentit múltiples estudis de l'àmbit social, la meritocràcia no existeix. Aquella falsa creença que si t'ho treballes, podràs arribar on vulguis. "El pobre és pobre perquè vol". La mobilitat entre classes socials és reduïda i característiques com el lloc de naixement determinarà la vida dels individus. En el cas de Barcelona, segons dades del 2019, l'esperança de vida entre el barri que en té més i el que menys és de pràcticament 10 anys de diferència².

També, mitjançant dades del 2020 del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, una persona nascuda en un dels barris amb renda més baixa de la ciutat té fins a 10 vegades menys possibili-

tats d'obtenir un títol universitari. D'aquesta manera, el naixement és el primer factor de desigualtat si es tracta, per exemple, d'un barri altament contaminat, massificat o amb un baix percentatge de població amb un nivell acadèmic superior.

Assumint doncs que poca gent hereta perquè poca gent té patrimoni per heretar i que ascendir de classe social no és el més freqüent, el cercle de ciutadans que englobaríem dins d'aquella primera categoria de "rics" cada vegada és més reduït.

La gentrificació, o com els més poderosos dominen els que menys tenen

Retornant al tema que ens ocupa, la gentrificació és aquella lluita d'uns pocs poderosos contra aquella gran majoria de la població que els manté en el poder i els ha permès fer-se amb ell. La dominació de la població habitual i autòctona d'un territori per part d'un grup social més poderós pot agreujar-se amb el desplaçament de la primera en detriment de la segona. Aquest fenomen extrem es produirà quan la segona no pot mantenir el nivell de vida exigít per la primera i les activitats socioeconòmiques i culturals de la zona en qüestió s'hagin vist alterades i transformades.

D'aquesta manera, la gentrificació és un problema estructural, sistèmic, que va acompanyat de la resta de problemàtiques socials que es deriven d'un sistema desigual d'arrel on la distància entre les classes altes i les classes baixes és cada cop més gran. El cas de les segones residències és la manifestació més clara de la gentrificació.

Una de les manifestacions més evidents de la problemàtica de la gentrificació és el cas de la Cerdanya. Es fa notori com el gran gruix de l'activitat, tant econòmica com social a la comarca, es troba concentrada en els mesos d'estiu, caps de setmana i festius d'hivern, si hi ha neu per esquiar, i algun altre període destacat com Setmana Santa. En aquests moments, la comarca frega el col·lapse, multiplicant per molt la seva població. Població d'un alt poder adquisitiu que té la capacitat per mantenir una segona i tercera residència a la Cerdanya, amb els suficients dies de festa per gaudir-la i una bona economia per suportar l'elevat cost de la vida a la comarca.

El turisme de la Cerdanya no és un turisme de classe mitjana o baixa que pot sortir un cap de setmana o dos a l'any de la seva residència habitual i permetre's

2. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona. Indicadors de salut pública per barris.

Antiga torre d'estiueig convertida en pisos de luxe, a Puigcerdà (F: Francesc Esteban).

els 30 dies naturals de vacances establerts per la llei. El turisme cerdà és un tipus de turisme de mitjà-alt i alt poder socioeconòmic. Ciutadans del país que poden permetre's bastant més que la resta de la població estàndard. Només cal fer un repàs per les dades presentades en les línies anteriors on es mostrava la distribució de la riquesa en societats com les nostres.

Amb tot, doncs, no ens enganyem: si un gruix important de la població no ho té fàcil per sostenir un habitatge, la gent que en pot sostenir dos i fins i tot tres no formen part de les classes més humils del país. Mantenem, com a mínim, dues residències, a la vegada que paguen despeses complementàries, com el desplaçament fins aquestes i un peatge de pràcticament 28 euros per viatge en el cas de la Cerdanya.

Per tant, com s'ha anat avançant al llarg de l'article, la gentrificació és un problema sistèmic que es manifesta en diferents indrets del nostre territori, però també, com recullo en la publicació recent de l'estudi

*La Cerdanya: una comarca inaccessible per a molta gent*³, fora d'aquest.

Així, el problema no és més que aquell que caracteritza les desiguals societats d'Occident. L'opressió d'uns pocs sobre uns molts en què aquests primers fan creure als segons que són dels seus. Desigualtats econòmiques i socials, de gènere, raça, religió o procedència generen dominats i dominants. I res de tot això és més del que ja van avançar Marx i Engels fa més de 150 anys, només n'hem de ser conscients i actuar en conseqüència.

“La història de totes les societats fins als nostres dies és la història de la lluita de classes”- Manifest Comunista. Karl Marx i Friedrich Engels

3. Accessible a través del Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona.

 Querol _REVISTA
CULTURAL
DE Cerdanya

NÚM. 35
PRIMAVERA 2024

Grup de Recerca
de Cerdanya